

Erdőjáró

A DALERD ZRT. TÁJÉKOZTATÁSI KÖZPONTJÁNAK LAPJA

XIV. évfolyam 1-2. szám, 2015. március

Tavaszi szél...

SZÉP IDŐVEL KÖSZÖNTŐ MÁRCIUS

Az idei március szép idővel köszöntött ránk. Álmélkodva tapasztaljuk a természet tavaszi ébredésének újabb és újabb jeleit: a kinyíló virágokat, a madárdalt, a bodzák zöld hajtásait. A tavasztól testi és lelki megújódást is kapunk.

Az évszak első felében tapasztalható, az ember számára gyakran kellemetlen, tartós, erős szélfúvás azonban megzavarja ezt a ragyogó képet. Az ún. böjti szelek jóvoltából a március és az április az év két legszelesebb hónapja. Nekünk ugyan fázósabb napokat hoz ez az időszak, a természetnek azonban nagy szüksége van ekkor az erős légmozgásra: a tavaszi, böjti szelek megszikkasztják a művelésre még alkalmatlan talajt, s nagyban elősegítik a szélporozta, kora tavasszal nyíló növények beporzását, és így az eredményes megtermékenyülést.

Erdőalkotó fáink számára is fontos ez az időszak, hiszen nagyon sok közöttük a korán, még lombfakadás előtt nyíló, szél által porzott fafaj. A tavaszi erdők legszembeötlőbb színeit azonban nem a fák virágai, hanem leginkább a talajszinten virító korai virágok adják.

A legtöbb állományalkotó fafaj virágzása kevésbé látványos, s nem annyira szembeötlő, mint a lágyszárúaké, mégis ugyanolyan szép. A tölgyek, a gyertyánok, a bükkök, a szelídgesztenyék, a fűzek virágai szél beporzásúak, legtöbbjük a lombfakadás előtt, illetve majdnem vele egy időben nyílik. Színük leggyakrabban zöld, zöldessárga, esetleg halvány rózsaszín, ezért nem feltűnő jelenségek. Ráadásul legtöbbször 10-20 méter magasan vannak, emiatt is nehezen veszünk észre őket.

VID KATALIN

Múzeum az erdészetről

OLVASÓINK SEGÍTSÉGÉT KÉRJÜK

A Dél-alföldi Erdészeti Zrt. dolgozói egy erdészeti történelmi múzeum létrehozásán fáradoznak.

A kiállítási anyag tökéletesítéséhez ezúton az erdőt szerető emberek segítségét kérjük. Szeretnénk összegyűjteni a Békés- és Csongrád megyei erdőket érintő – említő – őrző anyagokat (légyen az akár egy kirándulás alkalmával készített fotó, akár egy erdei munkát rögzítő ábrázolás stb.). Minden tárgyi és képi emlékéért hálásak lennénk. A kapott anyagokról másolatot készítünk, az eredeti dokumentumokat/tárgyakat természetesen visszaadjuk tulajdonosának.

Az anyagokat a DALERD Zrt. szegedi Központjába (Zsótér u. 4./B), vagy Gyulai Erdészetéhez (Kárpát u. 4. sz.) szíveskedjenek elküldeni, ill. jelezni.

Köszönjük!

Meghívó virágos erdőnkbe

AZ ERDŐK NEMZETKÖZI NAPJA

Az Erdők Nemzetközi Napja és a Víz Világnapja alkalmából rendezett tavaszi nyílt nap és kiállításmegnyitó az erdészeti erdei iskolában a DALERD Zrt. városerdei erdészeti erdei iskolájának dolgozói 2015. március 22-én 9 órára Marozsán Zoltán természetfotós kiállításának megnyitójára, majd egész napos programra várják az érdeklődőket. A résztvevők megismerkedhetnek a városerdei és sitkai erdőrészek kikeleti látványosságával, valamint különféle játékokkal, kézműves programokkal, mikroszkópos morfológiai vizsgálatokkal, s egyéb, az erdész szakmához kötődő bemutatókkal köszönhetik a tavaszt az erdőn. A programokon való részvétel ingyenes.

A TERVEZETT PROGRAM: Marozsán Zoltán természetfotós kiállításának megnyitója 9.00-tól 10.00-ig. Erdei túrák, kézműves foglalkozások, vadászat-vadtenyésztési bemutatók: 10.00-tól 11.00-ig, 11.30-tól 12.30-ig, 14.00-tól 15.00-ig. Mikroszkópos morfológiai vizsgálatok: 14.00-tól 15.30-ig. Lovas kocsikázás: 10.00-tól 10.30-ig, 10.45-től 11.15-ig, 11.30-tól 12.00-ig. 12.30-tól 14.00 óráig szalonnasütéshez tábortüzet biztosítunk. A túrák csak komolyabb eső esetén maradnak el. Ez esetben helyettük filmvetítés lesz, a többi programot rossz időben is megtartjuk.

Szeretettel várjuk Önt, Kedves Családját, s Barátait!

Tovább táncol a tobozmanó

A TOBOZMANÓ PÁLYÁZAT EREDMÉNYHIRDETÉSE – KÖSZÖNJÜK ÉS GRATULÁLUNK!

Az erdők hete alkalmából ismét meghirdettük a „Tovább táncol a tobozmanó” című alkotópályázatunkat. Az immár tizennégy esztendeje népszerű pályázatunkban arra kértük Békés- és Csongrád megye általános iskoláit, hogy természetes anyagok felhasználásával különféle dísz tárgyakat, játékokat, figurákat készítsenek. Úgy éreztük, hogy az iskolai, a különféle alkotókori és erdei iskolai foglalkozások mellett még mindig sok gyermek nem ismeri eléggé ezt az anyagkultúrát. A beérkezett pályaművek azt mutatják, a fantáziadús alkotókedv nem halt még ki a gyermekekből, „csak” egy hozzáértő, vállalkozó kedvű, pedagógus vagy szülő, ill. alkalom kell annak felszínre hozásához.

Kell valaki, aki megtanítja a fiatalokat arra, hogy az erdő, mezők, szántóföldek millió színű és formájú adományából a saját fantáziájuk segítségével hogyan tudnak figurákat, manókat, mesés alakokat „varázsolni”. Kell valaki, aki átadja a „műanyag-kor” gyermekeinek az alkotás örömét! A felhasznált magvakban ott rejlik az új élet lehetősége, a száraz növényi részek nem is oly régen még éltek, éreztek. Milyen felemelő ezeket az anyagokat magunk és mások örömeire új, más formában, kicsit „átlényegíteni”, ismét életre kelteni!

A pályázóktól kaptunk meszerien megmunkált és kevésbé kidolgozott alkotásokat is. Az elkészült teremtmények között vannak hagyományosak, furcsák, érdekesek, groteszkek is, egy biztos: mindegyikben ott rejtezik az alkotás öröme, s ettől mindegyikük nagyon szép!

EZÜTON IS SZERETNÉNK MEGKÖSZÖNNI MINDEN PÁLYÁZÓNAK, S AZ ŐKET FELKÉSZÍTŐ FELNŐTTEKNEK A MUNKÁT, A TÖRŐDÉST, S A LELKESEDÉST!

Szívünk szerint minden beküldőnek díjat adtunk volna, de ez sajnos még nálunk is lehetetlen. Az egyéni verseny helyezetteit könyvjutalomban, a csoportos alkotások beküldőit az ajándékul adott fali naptárak mellett egy-egy ingyenes erdei iskolai programmal, valamint 20% szállásár-kedvezménnyel leptük meg.

Az alkotásokat értékelő zsüri

a fantáziát, az anyagfelhasználást, az elkészítés technikáját és az eredetiséget figyelembe véve a Békés megyéből érkezett alkotások között az alábbi sorrendet állította fel:

1-2. OSZTÁLYOSOK KORCSOPORTJÁBAN

Egyéni díjazott lett:

♦ **Serfőző Máté** „Baglyok tanácsa” c. életképe – Gyula, Bay Zoltán Általános Iskola, 2. a osztály. Felk.: Biróné Kiss Erika Katalin

♦ **Kovács Patrik** „Erdei csendélet” c. alkotásáért – Gyula, Bay Zoltán Általános Iskola, 2. a osztály. Felk.: Biróné Kiss Erika Katalin

CSOPORTOS KÜLÖNDIJAT KAPOTT

♦ a gyulai Bay Zoltán Általános Iskola 2. a osztályának „Erdei életkép” c. munkája. Felk.: Biróné Kiss Erika Katalin

♦ a dévaványai Ványi Ábrus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola 1. a osztálya „A kesztyű” c. meseillusztrációért. Felk.: Kovácsné Mándoki Katalin

3-4. OSZTÁLYOSOK:

Egyéni díjazott lett:

♦ **Fekete Zóra** „Kéregfalvi bagoly család” című munkája – Mezőkovácsháza, Csanád Vezér Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, 4. a osztály. Felk.: Németh Gyuláné

♦ **Kovács Viktor Sándor** „Tevehajtás” c. alkotása – Mezőkovácsháza, Csanád Vezér Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, 4. a osztály. Felk.: Németh Gyuláné

EGYÉNI KÜLÖNDIJBAN RÉSZESÜLT

♦ **Szegedi Réka és Polgár Márk** „Csillagszem” c. műve – Mezőhegyes, József Attila Általános Iskola, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskola eltérő tantervű szegregált 3. és 4. osztályos tanulói Felk.: Molnárné Lakatos Edina és Kecskés Sándorné

CSOPORTOS KÜLÖNDIJAT KAPOTT

♦ a mezőkovácsházi Csanád Vezér Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola 4. a osztályának „Cirkusz 4. a módra” c. alkotása. Felk.: Németh Gyuláné

♦ a békéscsabai Szeberényi Gusztáv Adolf Evangélikus

Gimnázium, Művészeti Szak-középiskola, Általános Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium 3. a osztályának közössége a „Kiskondás” c. pályamunkáért

Felk.: Laczóné Farkas Marianna

♦ **békési Reményhír Intézmény Eötvös József Általános Iskolájának** 4. b osztályosai, „Állatkert” c. munkája. Felk.: Zuborné Kalotai Andrea

5-6. OSZTÁLYOSOK:

Egyéni jutalomban részesült

♦ **Petruzsán Dóra Antea** „Csónakázók” c. pályamunkája – Gyula, Magvető Református Általános Iskola és Óvoda, 6. a osztály. Felk.: Fodor Judit

Egyéni különdíjat érdemelt

♦ **Nagy Viktória és Krizsán Ramóna Daniella** „Éjjeli bagoly” c. munkája – Mezőhegyes, József Attila Általános Iskola, Kollégium és Alapfokú Művészeti Iskola eltérő tantervű szegregált 5. osztályos tanulói. Felk.: Molnárné Lakatos Edina és Kecskés Sándorné

Csoportos különdíj nem született.

7-8. OSZTÁLYOSOK KORCSOPORTJA:

Egyéni jutalmazott

♦ **Gajdács Pál, Nyári Bernadett, Berke Viktória és Szekeres Mónika** „Betakarítás” c. pályamunkája – Gyula, Magvető Református Általános Iskola és Óvoda, 7-8. osztályosai. Felk.: Fodor Judit

♦ **Vass Fanni** „Törpeország” c. alkotása – Gyula, Magvető Református Általános Iskola és Óvoda, 7. b osztályosa. Felk.: Fodor Judit

Csoportos különdíj nem született.

A Csongrád megyei 1-2. osztályos pályázók körében díjazott alkotás nem született.

CSOPORTOS KÜLÖNDIJAT

♦ a röszkei Orbán Dénes Általános Iskola 2. osztályának közössége érdemelt „Erdei kincsek” c. pályaművéért. Felk.: Fazakasné Molnár Éva, Jakabfi Zsuzsanna

3-4. OSZTÁLYOSOK

Egyéni díjazottjai:

♦ **László Gréta** „Struce” c. pályaműve – Zsombó, Szent Imre Katolikus Általános Iskola, 3. oszt. Felk.: Ráczné Bálint Hajnalka

♦ **Kovács-Hegedűs Viktória** „Emu” c. pályaműve – Zsombó, Szent Imre Katolikus Általános Iskola, 3. oszt. Felk.: Ráczné Bálint Hajnalka

♦ **Ajtai Krisztián** „Géza bá pipával” c. alkotása – Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény, 4. c osztály. Felk.: Szecskó Dóra

♦ **Vígh Péter** „Mozgó Ottó” c. műve – Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény, 4. c osztály. Felk.: Szecskó Dóra

♦ **Német Enikő és Ugrai Panna** „Tornászlány” c. munkája – Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény, 4. c osztály. Felk.: Szecskó Dóra

Egyéni különdíjban részesült

♦ **Vígh Péter és Vígh Dóra** „Igazi kalózhajó” c. alkotása – Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény, 4. és 7. osztályos tanulók. Felk.: Szecskó Dóra

CSOPORTOS KÜLÖNDIJAT KAPOTT

♦ a zsombói Szent Imre Katolikus Általános Iskola 3. osztályának közössége a Betlehem és a Tapintás játék-pározottat c. műveikért. Felk.: Ráczné Bálint Hajnalka

♦ a Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény 4. c osztálya a „Retro vonat” c. alkotásért. Felk.: Szecskó Dóra

5-6. OSZTÁLYOSOK

Egyéni díjazottjai

♦ **Zékány Zsófia** „Hinta-palinta” c. alkotása – Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény, 5. c osztály. Felk.: Szecskó Dóra

♦ **Borda Nikoletta** „Béka pihenőn” c. műve – Mindszenti Általános Iskola Dózsa-telepi Tagintézmény, 4. c osztály. Felk.: Szecskó Dóra

♦ **Szilvási Boglárka** „Megy a gözös” c. pályamunkája – Magyarcsanádi Általános Iskola, 6. oszt. Felk.: Mészáros Lászlóné

♦ **Tóth Mónika és Goda Tünde** „Zsiráf” c. alkotása – Magyarcsanádi Általános Iskola, 5. oszt. Felk.: Mészáros Lászlóné

♦ **Beke György** „Horgász manókkal” – Magyarcsanádi Általános Iskola, 13 éves. Felk.: Mészáros Lászlóné

Ebben a korcsoportban csoportos különdíj nem született. A 7-8. osztályosok korcsoportjában Csongrád megyéből nem érkezett pályamunka.

VID KATALIN

Az év élőlényei – 2015

2015-BEN AZ ÉV FAJA A KOCSÁNYOS TÖLGY

Több évtizedes hagyományokkal rendelkezik hazánkban az a mozgalom, mely egyesületek, szakmai szervezetek, kutatóintézetek és magánszemélyek részvételével különböző kategóriákban megválasztja az év növényeit és állatait. A mozgalmat irányító szervezetek egy-egy faj kiemelésével, előtérbe helyezésével igyekeznek felhívni a társadalom szélesebb rétegeinek figyelmét az adott növény-, vagy állatfajra, annak életére, életkörülményeire és védelmének fontosságára.

2015-ben az év faja a kocsányos tölgy (robur)

Az év madara a búbos banka (Upupa epops)

Az év vadvirága(i) a fehér szegfű (Dianthus Sect. Plumaria)

Ebben az esztendőben nem egy növényfaj, hanem egy fajcsoport lett az év vadvirága. A hazánkban előforduló tollas szegfűk egymáshoz nagyon hasonlóak, nehezen elkülöníthetők, ez indokolja együttes kezelésüket.

Az év gombája a sötét trombitagomba (Craterellus cornucopioides)

Az év kétéltűje a dunai tarajosgöte (Triturus dobrogicus)

Az év rovára a nagy szentjánosbogár (Lampyrus noctiluca)

Az év hala a kecsege (Acipenser ruthenus)

Az év emlőse a ürge (Spermophilus citellus)

Az év gyógynövénye pedig a galagonya nemzetség (Crataegus)

Az UNESCO 2015-öt a Fény Nemzetközi Évének választotta, ezzel kívánják felhívni figyelmünket arra, hogy a fény nagyon fontos szerepet játszik életünkben,

Érdemes megemlíteni, hogy az Év Fája mozgalom és az Európai Év Fája verseny elkülönül egymástól. Az Országos Erdészeti Egyesület 1996-ban indította útjára az Év Fája sorozatot, melyben nem egy konkrét fát, hanem egy-egy hazai fafajt ismertet meg a nagyközönséggel. Az adott évben az erdészeti ismeretterjesztés, az erdei iskolai programok, tanulmányi versenyek és a szakmai kutatások kiemelten foglalkoznak a választott fafajjal. Az elmúlt időszakban több száz tanulmány és kiadvány jelent meg az év fáival kapcsolatban.

Az ugyanilyen néven futó Év Fája verseny, mely konkrét faegyedet versenyeztet, pedig 2002-ben, Csehországból indult, s mára 14 európai ország közöttük hazánk is - csatlakozott a kezdeményezéshez. 2011 óta pedig az országos győztesek az Európai Év Fája címért is versenyezhetnek egymással. Ezt a versenyt a European Partnership Association (EPA, Környezeti Partnerség Egyesület) szervezi, Magyarországon pedig az Ökotárs Alapítvány koordinálja. A mozgalomban résztvevő országok azon faegyedei vesznek részt, melyek saját hazájukban a közönség segítségével köszönhetően elnyerték az országos Év Fája címet. A kezdeményezés fő célja a közfigyelem ráirányítása a fák fontosságára és a biodiverzitás csökkenésére.

VID KATALIN

A meg nem értett cserjék

ÁSOTTHALMI HOMOKBUCKÁK – TISZA VÖLGYE – SÁRRÉT – ERDŐVIDÉK

Nincs még egy olyan növénycsoport, ami annyi félreértést, ismerettorzulást hordozna, mint a cserjék vagy bokrok társasága. Itt van mindjárt az első kérdés: mit is jelentenek ezek a szavak? A cserje, de különösen a bokor, formát is jelent, nemcsak alacsonyan elágazó fás növények csoportját. Ezért mondhatjuk egy visszamaradt fára, hogy bokor alakú, holott nem cserje. Ugyanakkor szerencsés esetben egy cserje is fejlődhet fa alakúra, fa méretűre. Ebben az esetben azonban már furcsán hangzana, ha azt mondanánk, hogy a bokor nőtt fává.

A CSERJÉK SZEREPE

Napjaink parkokhoz, intenzíven kezelt kertekhez szokott emberei legtöbbször ferde szemmel néznek a cserjékkel szegett vagy bokrokkal benőtt erdőkre, fásításokra. Úgy látják, rendezetlen, gazdátlan az ilyen terület. Nem is gondolnak arra, hogy az erdei életközösségek milyen fontos szereplőiről, milyen jelentős szintjéről van szó.

A szántóktól, gyepektől, utaktól vagy vizektől cserjeszeggel elhatárolódott erdő védtitkait, őrzi értékeit. Az erdők

a körülöttük lévő más területektől többek között mikroklímájukban is erősen különböznek. A fák és cserjék lombsátra miatt kialakuló üvegházhatás, az átszellőzés korlátozottsága, a fokozott párateltség vagy a közvetlen napsugárzás befolyásolása mind azt eredményezik, hogy sokkal kiegyenlítettebb és nedvesebb élőhely jön létre.

Az erdőn belül a cserjék részben önálló életteret is jelentenek. Vannak fajok, melyek kizárólag a talaj fölötti 1-2 méteres zónában tudnak megélni. Gondoljunk csak az ökörszemre vagy a még ismertebb vörösbegyre! Ők szinte egész életüket itt élik le, itt táplálkoznak, énekelnek, fészkelnek, és ide menekülnek az ellenségeik elől. A cserjéken élő hernyókon vészeli át egyes fürkészdarazsak a gradációra hajlamos lombrágó hernyók időszakos hiányát. Majd innen indulhatnak vissza, hogy helyreállítsák az erdő egészségét, amikor azok újra tömegesen elszaporodnak. A cserjék adják kérődző nagyvadaink, az őz, a gímszarvas és a dám számára a legfontosabb táplálékot, a rügyeket és a még zsege hajtásokat.

A cserjék igen változatos térbeli megoszlásban, számtalan, különböző tulajdonsággal

rendelkező mikro-élőhelyet teremtenek. Emiatt ők a biológiai sokféleség, a biodiverzitás legfőbb őrzői. Nem véletlen, hogy az erdők természetességének a változatos cserjeszint az egyik legfontosabb mércéje.

HOL HIÁNYOZNAK, HOL MEG URALKODNAK

A zárt lombsátrú bükkösök és fenyvesek túl kevés fényt bocsátanak át ahhoz, hogy alattuk még más növények is megéljenek. Ezeknél csak az erdőszegélyekben, az erdei tisztásokra nyíló erdőszéleken találjuk meg a cserjeszintet. Ugyanakkor azokon a gyenge, köves, sziklás termőhelyeken, amelyek nem tudnak fákat is eltartani, a cserjeszint a legfelső szint, ami persze tartalmazhat bokor méretű fákat is. A legismertebb ezek közül a karszt-bokor-erdő.

BICEBÓCA EBÉDJE

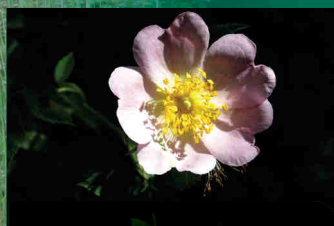
Késő ősszel mindig nagy élmény egy gyermekcsapattal dércsípte kökényt csipegetni. Móra Ferenc, Bicebóca, Kincskereső kisködmön és a kökény számomra a kultúránk klasszikus építőkövei. Máig élesen él bennem a döbbenet, amikor egy felnőt azzal próbálta mentetet-

ni a történetet és a kökényt nem ismerő gyerekeket, hogy Móra már nem korszerű. Miért? Mert nincs szegénység? Mert a szegénység lehetősége örökre megszűnt? És a többi érték? Azóta nálunk még inkább kötelező őszi program a kökénybokrok megdézsmálása.

A MÁSIK MOSTOHA A NÁDAS

A cserjékkel benőtt, ember által nem áttekinthető, nehezen átjárható bokros területektől az ember idegenkedik. Ráadásul ezek vonzzák az illegális személtelhelyezőket. Útszélek, sárrázók cserjései, no meg a nádasok kínálják magukat a lelketlen, primitív embertársainknak. Régen egy település kocsmával vagy csárdával kezdődött, és végződött. Ma minél nagyobb egy város és minél gazdagabbak a lakói, annál nagyobb távolságról jelzik a bokros-nádas részeket lerakott szemétkupacok, hogy közeledünk a „civilizáció” felé. E csúfságok nélkül pedig mindkettő gazdag és csodálatra méltó élőhely lenne.

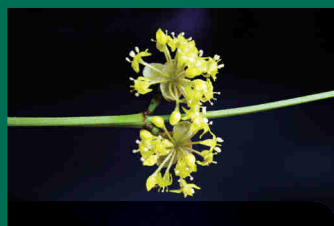
FOLYTATÁS AZ 5. OLDALON »

Vadrózsa

Vesszős fagyal

Húsos som

Júdás füle gomba

Egybibés galagonya termése

Egybibés galagonya virágzata

Csíkos kecskerágó

Húsos som termése

Ökörszem-fészkek tojásokkal

Kökény

Kutya benge

Kányabangita

NÉHÁNY CSERJEFAJ AZ ISMERTEBBEK KÖZÜL

Fekete bodza

A szinte mindenütt előforduló, néha harmadrendű fává is megnövő cserje különösen a nitrogénben gazdag talajú és áttört lombkoronájú erdőkben honos. Májusban nyíló ernyős fehér virágja muskotály illatú. Kiváló szörp készülhet belőle. Fekete gyümölcse lekvárkészítésre alkalmas. Ágagainak vastag, szívacsos beléből régen úszókat készítettek a horgászó gyerekek. De emiatt volt alkalmas bodzapuska készítésre is. A fákhöz képest kis átmérőjű, szuvas törzsein, ágain keresi táplálékát a veréb alig nagyobb kis tarkaharkály. Elhalt fáján jelenik meg a bodzagomba vagy más néven Júdás füle gomba, ami leves készítésére alkalmas.

Egybibés galagonya

Az ősszel érő, almácskákból álló termései ősszel szinte vörösen izzanak, ahogy Veöres Sándor is megírta. Májusban nyíló ernyős, fehér virágai gyönyörködtetőek, de illatuk egy kissé poloskaszagú. Ágtövisei fájdalmas sebet ejthetnek kezünkön. Szárított virágja és gyümölcse szívbetegeknek készített teakeverékek állandó összetevője. Gyümölcseiből – nagy munkával – lekvár is készíthető. Akit ilyenekkel kínálnak, az nagy megtsízteltetésben részesül.

Vadrózsa

Csodás illatú, szimpla, rózsaszín virágai nyár elején kápráztatják el az erdő látogatóit. Piros ártérmei késő ősszel érnek. Magas C-vitamin tartalma miatt a még kemény húsúakat érdemes gyűjteni. Szárítás előtt a magokat ki kell kaparni. A dércsüpte, megpuhult termésekből óvatosan ki tudjuk nyomni a lekvárszerű csipkekrémet, ami azonnal fogyasztható. Őszvégi, téli kirándulásokon kellemes csemegét jelentenek, de vigyázni kell, hogy a magok körüli kis szálkákat ne nyeljük le, mert sokáig kaparni fog a torkunk. Be-

lőle készíthetjük el az egyik legfinomabb erdei csemegét, a csipkelekvárt vagy más néven a hecsedlit. Télen a csapatokban repdeső pintyféléink, a verebek, a tengelicek, a pintyek előszeretettel zsinatolnak egy-egy nagyobb csipkebokorban. Ott érzik biztonságban magukat a rájuk vadászó karvalytól.

Kökény

A lombfakadás előtt, április legelején tömegesen virágzó kökény időjárást jelző növény. Kökényvirágzáskor mindig hideg van. A kökény elnyílása után lehet kezdeni a kukoricavetést, mondták az öregek. Ekkorra emelkedik általában 12 °C fölé a talaj hőmérséklete. Különösen a kötött talajú, alföldi erdőkben találkozhatunk vele. Hamvas gyümölcse az első fagyok után válik igazán élvezhetővé. Finom lekvár, vagy pálinka készíthető belőle. Erős ágtövisei kellemetlen sérülést okozhatnak, de ugyanezek a töviszúró gébicsnek pedig reggeliző asztalként szolgálnak. Ezért találhatunk néha egy-egy galagonya vagy kökény tövisen megszáradt gyík vagy tücsök tetemet. Régebben kökényből kötött rőzsével fűtötték fel kemencéjüket a pékek a kenyérsütéshez. Az apró magvak vetéséhez kökényből kötöttek tövisboronát.

Vesszős fagyal

Erősen mézillatú, fehér, felálló fürtös virágzatú gyakori cserjénk. Kiválóan alkalmas sövények kialakítására, mert jól bírja a nyírást. Mivel azonban az egész növény mérgező, a környezetünkben élőket meg kell tanítani, hogy ne egyék meg semmilyen részét. Fekete bogyoival ugyanakkor játszani lehet, mert könnyen készíthető belőle fekete tinta. Ma már nagy kaland metszett, acélhegyű tollal vagy lúdtollal írni, nem is beszélve arról, hogy mire alkalmas egy-egy paca.

Húsos som

Szép szabályos, ép szélű leveleire az a jellemző, hogy a levélerek a szélhez hajlanak. Sárga virágjai elsőként nyílnak a több éves vesszők hajtás-hónaljaiban. Már

februárban, a mezei pacsirták megszólalásával egy időben, Zsuzsanna napja körül jelzik a tavasz közeledtét. Hosszúkás, csonthéjas, piros termése nagyon ízletes. Lekvár, befőtt és pálinka is készíthető belőle. Ehhez azonban korán kell kelni, mert a nem egyszerre érő gyümölcsöt a rigók is nagyon szeretik. Fája kemény és tömött, régen tartós szerszámnyeleket készítettek belőle.

Veresgyűrűs som

Levele összetéveszthető a húsos soméval, de fehér ernyős virágai a hajtások csúcsain helyezkednek el. Virágzása is egyértelműen eltér, mert májusban, a bodzával egy időben nyílik, amikor már zöld az egész erdő. Fekete termései nem fogyaszthatók. Kiválóan sarjad, ezért nyírt sövény készítésére is alkalmas. Vékony sarjaiból vesszőseprőt készíthetünk, amivel parkjainkban, útjainkon a lehullott faleveleket összeterelelhetjük, hogy utána komposzt legyen belőlük.

NÉHÁNY CSERJEFAJ A KEVÉSBÉ ISMERTEK KÖZÜL

Kutyabenge

Nyirkos, folyóparti erdőkben él. Levélhónalji virágai alig észrevehetőek. Gyümölcsei nem egyszerre érnek, ezért piros és fekete is egyszerre megtalálható a bokron. Mérgező növény. A 3-4 éves ágainak kergét gyógynövénynek gyűjtik, mert egy évnyi pihentetés után hashajtó tea készíthető belőle. Az első világháborúban, az állóháborúban meggyötört katonák számára ezért fontos hadianyag volt.

Kányabangita

Különleges szerkezetű, ernyős fehér virágzata májusban nyílik. A virágzat peremén meddő fehér szirmú virágok csalogatják a beporzást végző rovarokat, míg a körön belül a nektárt és virágport is adó ivaros virágok helyezkednek el. Termése áttetsző, rubin piros bogyo, rossz ízű, de nagyszerű dísz a tél eleji erdőknek. Levelének formája egy pihető békára emlékezteti a gaz-

dag fantáziájú természetbúvárokat. Rengeteg lombfogyasztó rovar szereti, ezért augusztusra rendszerint már csupa lyuk a levele.

Cserszömörce

Meszes, dolomitos kopárok, bokorerdők ép szélű, kerek levelű cserjéje. Virágzás után rózsaszín bolyhos-bozontos termései díszítik, míg ősszel hirtelen sötétpirosra váltó lombzata kápráztatja el a kirándulót. Magas csersavtartalma miatt vérzéscsökkentő teát vagy szájvizet készítenek belőle.

Csíkos kecskerágó

Az egész esztendőben alig észrevehető cserje nevét a 2-4 éves vesszőin látható paracsíkokról kapta. Ősszel azonban a püspöksüveg alakú, kárminpiros toktermései elárujják magukat. Különösen szépek a termések a tokok kinyílása után, amikor a narancssárga magok is előbukkannak.

Szúrós csodabogyó

Nevéhez híven, valóban szúrós ez a délnyugaton, a mediterránumhoz közeli erdeinkben honos örökzöld cserje. Különlegessége, hogy kemény, levélszerűre fejlődött szárai vannak igazi levelek helyett. Ezen található meg a jellegtelen, alig észrevehető virágait és ősszel, télen egyesével, a feltűnő, tűzpiros bogyoit.

Henyefenyő

A kéttűs fenyőek közül, ezzel az alig 1-2 méterre megnövő cserjeméretű fajjal a Kárpátok tőzeglápos, vagy havasi legelőhöz közeli területein találkozhatunk. A kiránduló jobban teszi, ha kikerüli a henyefenyővel benőtt területet, mert igen fárasztó benne közlekedni. Ezek a területek a gyönyörű sikekfajdnak nyújtanak igazi otthont.

PUSKÁS LAJOS

Csak az erdő örök!

KÉT TISZTELETBEN ÁLLÓ ERDÉSZ KOLLÉGÁNKTÓL KELLETT BÚCSÚT VENNÜNK

KOVÁCS ISTVÁN

(1954-2014) erdősztechnikus

Életpályája tölgyekkel szegett út. A Mályvádon töltött gyerekkor után erdőszolgálatát Szabadkígyóson az Apáti úti évszázados tölgyeknél kezdte. Majd több mint húsz évig ismét Mályvádön tevékenykedett. Legendás tölgyfák, mint az „Irodafa” vagy a „Húszfilléres”, valamint ígéretes fiatal tölgyesek őrzik emlékét. Kiemelkedő teljesítményt nyújtott a dámszarvas vadászata és gazdálkodása terén. Munkáját kapitális trófeák dicsérik szerte Európában.

SAJTI GÁBOR

(1923-2015) erdősztechnikus

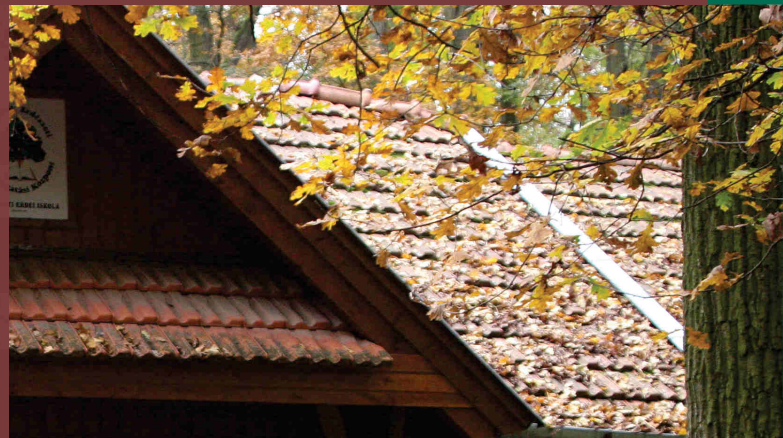
48 évnyi erdőszolgálat alatt elévülhetetlen érdemeket szerzett Békés megye erdőterületeinek növelésében. A Póstelek-Maró erdőszkerület példaértékű kezelése mellett létrehozta Békéscsaba településvédelmi erdőhálózatát. Ez teszi mindmáig élhetővé a várost. Nyugdíjasként majd másfél évtizedig a volt geszti Tisza-birtokon gyarapította az erdőket. Aktív élete hozzájárult a sok évszázados békési tájhasználati kultúra fennmaradásához.

*Legutóbbi lapszá-
munk óta két, tisz-
teletben álló erdősz-
kollégánktól kellett
búcsút vennünk.
Az erdészek is múlan-
dók, de vigasztal ben-
nünket, hogy az erdő
megőrzi emléküket.*

Nyugdíjas találkozó

PÉLDÁT ADNAK AZ ERDÉSZNEMZEDÉKNEK

A Dalerd Zrt. találkozót szervezett az egykori Békés megyei erdőgazdaság nyugállományú dolgozói részére. A rendezvény köszöntőjében elhangzott, hogy a szorgos kezek munkája nyomán ma is élő erdők alapot és példát adnak a következő erdősznemzedékeknek is, hiszen az erdész mindig a jövőnek ültet fát. A baráti hangulatú találkozó résztvevői felelevenítették az együtt töltött évek szép emlékeit.

Leleményes terjedési módok a növényvilágban

A K-STRATÉGISTA ÉLŐLÉNYEK KÖZÉ TARTOZIK AZ EMBER

Egy-egy faj fennmaradását mindig az utódok biztosítják. Az állatok, ha életkörülményeik rosszak, el tudnak vándorolni egy kedvezőbb feltételeket biztosító területre. A növények azonban nem képesek az önálló helyváltoztatásra, más módon kell biztosítaniuk a fennmaradásukat, hiszen számukra is fontos a szaporodás és a terjedés. A növények esetében külön nehézséget jelent az is, hogy be kell osztaniuk az energiáikat, melyet a fotoszintézis során nyertek. Szükségük van rá a növekedéshez, így a magképzésre kevesebb erőforrást tudnak fordítani. Az állatok, ha nő az energiaszükségletük – s amennyiben elég ügyesek –, képesek több táplálékot szerezni, de a növények számára a fény mennyisége adott, s mivel nem képesek helyváltoztatásra, egész vegetációs időben az adott fényviszonyok között kell élniük.

A fennmaradásukat biztosító magképzés során kétféle stratégiát követnek: vagy csekély számú, de viszonylag nagyméretű magot hoznak létre (pl. diófélék), vagy sok kicsit (pl. akác, szil, éger). Mindkettőnek van előnye és hátránya is. A kis mag kevesebb tápanyagot tud raktározni, így csírázási esélyei is rosszabb: ha nem jut időben megfelelő körülmények közé, elpusztul. E hátrányt a növények a „sok kicsi sokra megy” elvvel kompenzálják. A sok magból biztosan ki fog csírázni annyi, amennyi a faj fennmaradásához szükséges (az ökológiában ezeket a fajokat nevezik R-stratégistáknak). A nagy magok, mint például a dió, nem sérülnek olyan könnyen, nagyobb esélyeik vannak a szaporodásra, ugyanakkor relatívan kevés terem belőlük. (Ezek a fajok a K-stratégisták. A K-stratégista élőlények közé tartozik az ember és a nagytestű emlősök nagy része, akik kevés utódot hoznak világra, de azokról gondoskodnak.)

A növények terjedésére passzív és aktív stratégiák állnak rendelkezésre.

PASSZÍV TERJEDÉSI STRATÉGIÁK

A passzív terjedési módok esetében a növény semmilyen mozgással nem vesz részt a magok terjesztésében, a magok leválását a természet alakja, tulajdonságai teszik lehetővé.

TERJEDÉS SZÉLLEL

A magok a szél segítségével nagy távolságokra jutnak el. Ebben a mozgásban leggyakrabban függelékek segítik őket. A pitypang vagy a martilapu magjaihoz szőrbóbita kapcsolódik, melybe a szél belekap, és messzire repíti. Egyes fajok ezt még kiegészítették egy csavarodott szárral. Ha szárát nedvesség éri, kiegyenesedik, és dugóhúzószerűen a magot a földre csapja. Mivel a folyamat víz hatására indul el, így a mag csírázása is biztosabb. Így terjed például az iszalag, a kökörcsinek vagy az árvalányhaj. A széllel való terjedést segíti a lependék is (a magot fajtól függően eltérő mértékben körülölelő hártyás függelék), mely a kőrisek, a szilek és a juharok terjedését segítik elő. Hasonló módon működik a hársak termése: a virágok bogernyőt alkotnak, ebből fejlődnek ki a toktermések. A virágzat kocsányán látható murvalevél célja az, hogy a szél belekapva tova pörgesse-forgassa a magokat. A gyertyán magja egy nála sokkal nagyobb, háromkaréjú, hártyás kupacs alján ül. Amikor megérett, a szél ebbe kapaszkodik bele, és messzire hordja a magokat. Ugyanígy terjednek rokonaiknak, a nyírnek és az égernek a szárnyacskás magjai is, csak azok sokkal kisebbek a gyertyánénál.

Egyes növények repítőképzőművelés híján is nagy távolságokra képesek eljutni. Nemcsak a vadnyugat kietlen pusztáin sodor a szél kiszáradt, labdaszerű növény-vázakat, hanem a hazai flórában is találunk hasonló fajt: a mezei iringó népi neve nem véletlenül ördögsekér. A vegetációs idő után elszáradó kóróját kifordítja a szél, belekap és továbbgörgeti, miközben a magok kiperegnek az újra és újra megpenderülő növényből.

TERJEDÉS VÍZZEL

A folyók, patakok vize, de még az állóvízként emlegetett tavak is állandó mozgásban vannak, így alkalmasak a magok terjesztésére. Trópusi fajok közül említést érdemel a kókuszdió, ami sok száz kilométert is utazhat a hullámok hátán, mire partot ér, ahol kicsírázik. Hazánkban is találhatunk ilyen növényeket, bár tagadhatatlanul kisebbek és kevésbé feltűnőek. A sulyom termése, mely sok fürdőzőnek okozott már kellemetlenséget, érés után leválk a növényről, és a víz felszínén lebegve jut el új területekre. A fehér tündérrózsa bogoyótermése belül üreges, így amikor éretten leszakad az anyanövényről, a benne levő levegő a víz színén tartja. A termés később felhasad, a magok a vízfénkre süllyedve az iszapba ágyazódnak és kicsíráznak.

Terjedés állatok és ember által

Az állatok képesek a mozgásra, a növények pedig megtanulták, hogyan fordítsák hasznukra ezen tulajdonságukat. Mivel állandóan érintkezésben vannak egymással, így nem nehéz létrehozni a „szorosabb” kapcsolatot. Sok növény termése horgas vagy tüskés (bojtorján, párlófű) vagy ragadós (galaj). Ezek beleakadnak az állatok bundájába vagy ez ember ruhájába, s így utaznak, hogy új vidékeket hódítsanak meg.

Egyes fajok más taktikát választottak: magjukat ehető, feltűnő színű, finom húsos burok veszi körül. Például a kökény, madárcseresznye, húsos som, a fagyöngy termései szinte kelletik magukat a lombok között. A rájuk bukkanó éhes állatok elfogyasztják az egész termést, mely áthalad az emésztőcsatornájukon. Emésztés közben a mag épen marad, s az ürülékkel kijut a szabadba, immár a csírázást gátló burok nélkül. A fagyöngy is az ehetőség stratégiáját választotta. Sárga vagy fehér bogoyóját a madarak, főleg a rigófajok előszeretettel fogyasztják. A csőrükre vagy hátsójukra tapadt, emésztetlen magtól úgy igyekeznek megszabadulni, hogy azt a fákhöz dörzsölik, a kéregre került mag ké-

sőbb kicsírázik a gazdanövényen.

Egy érdekesség: a világ egyik legrágább kávéfajta, az ázsiai Kopi Luwak-ot egy trópusi cibetmacskaféle, a közönséges pálmásodró közreműködésének köszönhetjük: az állat a húsos, piros burok miatt elfogyasztja a kávébabot, majd a kávébabszemeket kiüríti. Ezek után a vállalkozóbb szellemű öslakok óvatosan kikapirgálják a kávészemeket a székletből. Szakértők feltételezése szerint a kávé kitűnő, jellegzetes ízét az állat speciális olajat termelő mirigyeitől kapja.

A keltikék, a vérehulló fecskefű terméseiben a magvakon magas fehérjetartalmú, kukacszerű, fehér, képződmények jönnek létre. Ezeket a hangyák szívesen fogyasztják, és ezért a magvakat magukkal viszik a talajba, így közreműködnek a növények terjesztésében.

Bizonyos állatok télire odúkbá, avar alá raktározzák a magokat, terméseket, ezzel is segítik a terjedést, mivel a gyakran ottfelejtett termések tavasszal csírázásnak indulnak. E módon segíti például a szajkó a tölgyek, mogyorók terjedését.

AKTÍV TERJEDÉSI MÓDOK

Egyes növények képesek arra, hogy némi mozgás segítségével segítsék saját terjedésüket. Ez azonban nem jelent igazi helyváltoztatást, ez esetben a növények különböző módon felnyíló termése nagy erővel jókora távolságra lövi ki és szórja szét a magokat.

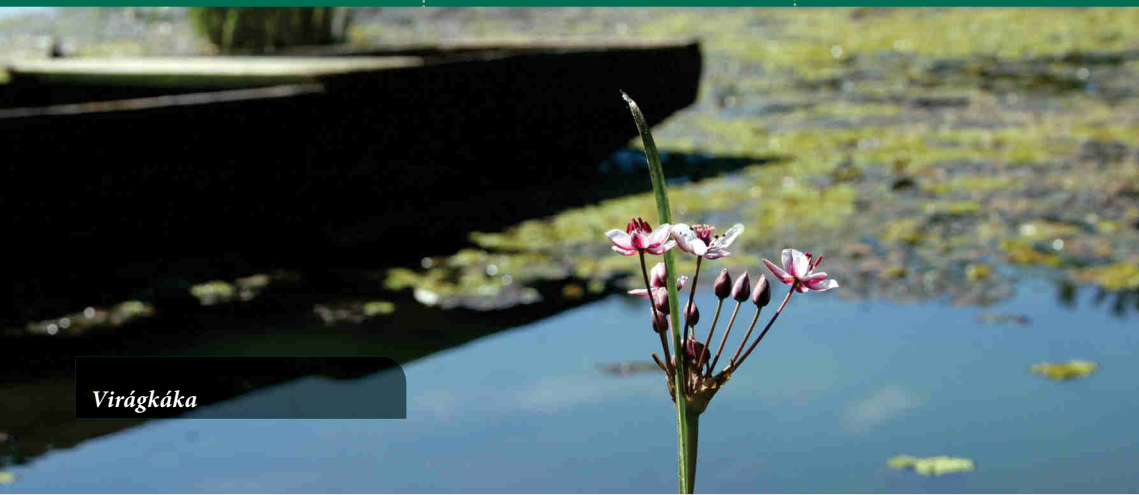
A bab hüvelye száradás közben megcsavarodik, így a kipergő babszemeket a szélrózsa minden irányába széthinti.

Az erdei nyenyúlhozám neve beszédes: a legkisebb érintésre is élénken reagál. A felpöndörödő tokok nagy erővel, messzire szórják szét az apró fekete magokat. A golyaorrok (melyek nevüket a termés alakjáról kapták) termése is hasonlóan működik, de nem az érintésre reagálnak, hanem a növényvizar-talmának változására. Amikor a termés már érett, kiszárad, emiatt a hosszú csőrök felpattannak, felkunkorodnak és messzire katapultálják a kicsi magokat. Ugyanígy működik többek között a madársóska és az ibolya toktermése is.

A növények nagyon sokféle élőhelyhez alkalmazkodtak, és mindenütt kidolgozták az a stratégiát, mellyel leginkább biztosított a reprodukció. Érdekes, hogy néhány mag csírázást gátló anyagokat tartalmaz (például a házi berkenye, az akác). Ezeknek az a szerepe, hogy a növény csak a megfelelő körülmények közé kerülve kezdje meg a csírázást. Az ősszel földre került magokból a tavaszi esők kimossák ezeket az anyagokat, megindul a csírázás, mely már magában hordja a következő generációt.

VID KATALIN

Virágkáká

A mi erdőnk bábajos lakói

MAROZSÁN ZOLTÁN FOTÓI

A mi erdőnk bábajos lakói
Marozsán Zoltán képei az ásoththalmi erdő varázslatos világáról

A gyula-városerdei Erdészeti Tájékoztatói Központban 2015. március 22-én nyílik meg Marozsán Zoltán „A mi erdőnk bábajos lakói” című fotókiállítása. A tárlat képei az ásoththalmi erdő varázslatos világába röptetik a látogatót.

Marozsán Zoltán, aki a Bedő Albert Erdészeti Szakiskola és Kollégium szakoktatója, sok esztendeje járja fényképezőjével a környékbeli erdőket, s kapja lencsevégre az ott lelhető kincseket. Elkészült képeit - mindannyiunk örömére - nem csak oktatótevékenysége során használja, hanem az érdeklődő közönség számára ki is állítja.

A kiállítás mottójául álljon itt néhány gondolat a fotós, Marozsán Zoltán tollából: „Múltán lehetünk büszkéek arra mi ásoththalmiak, hogy megyénk legerdősültebb településén élünk. Ásoththalmi közigazgatási területének több mint fele erdő. Nincs szükség különösebb biológiai végzettségre ahhoz, hogy az embert megérintse a környezetünk szépsége. Mindig is közel álltunk hozzá, hiszen bele születtünk, mi magunk is része vagyunk annak a nagy életközösségnek, melyet

természetnek hívnak. Szerencsére ismét kezdjük felfedezni azokat a „csodákat”, melyek körülvesznek minket, évezredekben keresztül jól működtek, segítettek, átszőtték elődeink életét. Igaz, az ember türelmetlen, folyamatos sebességváltása már-már „mókuskerekéffektussá” válik. Szervezetünk állandóan jelez, lassítást követel. Ha hallgatunk rá, egyszerre kitágul a világ, ha nem, egyre szűkebb lesz életterünk. És itt van egy pont, amikor érdemes megállni egy percre. Megállni és megcsodálni, milyen sokféle szépség él körülöttünk. Bizom benne, hogy ez a kiállítás is egy ilyen pont a látogató számára. Megáll egy percre, akár többre is és kizökken a hétköznapi csatlódások útvesztőjéből.

Barangolásaim során tapasztaltam, hogy a mi erdeink, réjtjeink csodálatos fajgazdagsággal büszkélkedhetnek. A szikes pusztáktól a sívó homokon át a lombos-, fenyő-, vegyeserdőkön keresztül egészen a vizes élőhelyekig, mindenféle terület előfordul Ásoththalmi környékén. A biológiai sokféleség így hatványozódik. Csak néhány általam feldolgozott adat természetesen a teljesség igénye nélkül. Több mint 350 növény-, 200 gomba-, 200 lepkefaj került utamba, emlősökről, madarakról, hüllőkről, kétélűekről és egyéb rovarokról nem is beszélve, melyek feltérképezése ugyancsak nagy izgalmakat rejtenek.

Ha vigyázunk rá, az utókornak ezek a képek nem fognak jelenteni semmit, mert lesz módjuk modernebb technikával szebbeket készíteni. Ha mi vigyázunk rá- unokáink is látni fogják a mi erdőnk bábajos lakóit!”

A kiállítás támogatója az Ásoththalmi Bedő Albert Alapítvány, a Csiszér-Gép Kft., a DALERD Zrt., a Kiss Ferenc Alapítvány az Erdészeti Oktatásért, a Sarvas-Bódy fotó és Ásoththalmi Község Önkormányzata.

VID KATALIN

Mestervizsga

ÓVODÁSOK KÖRNYEZETI NEVELÉSE

Farkas Éva aradi óvónő „mestervizsgáján” jártunk. A „Gradinita PP Prieteniei” Óvoda pedagógusa az I. fokozatba (Romániában az egyik legmagasabb szint a közoktatási ranglétrán) lépéséhez benyújtandó szakdolgozatában az óvodások környezeti nevelésének lehetőségeit vizsgálta.

A román óvoda egyetlen magyar csoportjának óvónője mindennapi tevékenységével és szakdolgozati témaválasztásá-

val mintaértékű munkát folytat városában. Az ún. szintvizsga első része egy módszertani ötletekkel színesített óvodapedagógiai foglalkozásból állt. Ezt egy nyilvános szakdolgozati védés követte, melyen a külső tagokból álló, független látogatóbizottság tagjai, valamint a szakdolgozatot felügyelő egyetemi oktatók, s az óvodai tantestület tagjai is részt vettek.

VID KATALIN

